

Кошуља са предоком

Изложба *Предок* посвећена је аксесоару чија употреба у традиционалном мушком одевању војвођанских Словака није дуготрајна, али је временом овај украс на кошуљи постао препознатљив симбол њиховог етничког идентитета. Словачка кошуља односно кошуља са предоком препознаје се по везеном предњем делу (*predok*), који се, као пластрон на мушким свечаним кошуљама, ушивао на већ готову кошуљу, али и по усправној крагни, тзв. руској, која се копчала на страни. Отуда назив за везени украс на кошуљи *predok sa golijerom* (пластрон са крагном). Чест додатак биле су и манжетне украшене истом техником. Предоци су могли бити израђени на два начина – везом и ткањем. Тако да су изложени предоци и кошуље с предоком чији је украс изведен следећим техникама: ткањем, вез покрстицом, пуним везом и ажуром, вез сатен бодом и штиковањем.

Порекло, време настанка и време популаризације кошуље са предоком је познато. Она је креирана као последица рада једног броја словачких интелектуалаца на развоју националне свести у Аустроугарској монархији (у данашњој Републици Словачкој). Популаризација кошуље са предоком везана је за Удружење словачких жена „Живена“, које је основано 1869. године у центру словачке националне идеје – Турчјанском Св. Мартину. Један од задатака „Живене“ било је и промовисање кућне радиности словачких жена. Ручно израђени вез постао је национални и обједињујући елеменат, а свечана народна одећа знак који представља националну идеју. Ипак, кошуља са предоком настаје из жеље појединих словачких интелектуалаца

да истакну свој национални идентитет. Захваљујући активностима Јана Кмећа, Павола Сохана и Драхотине Крижко-Кардасове, креирани су пластрони - предоци за савремену мушку кошуљу на којима су примењивани мотиви из словачке народне орнаментике. Оне су ношене приликом различитих свечаности, као што су Августовске свечаности у Мартину, у време избора, али и приликом породичних окупљања.

Кошуља са предоком код војвођанских Словака

Кошуља с предоком је у свом непрекинутом трајању, прешла пут од националног симбола више друштвене класе у Словачкој крајем XIX и почетком XX века, до културног и етничког маркера идентитета словачке националне заједнице у Републици Србији. Очување кошуље с предоком на овим просторима развило се управо из потребе војвођанских Словака да одржавају симболе свога идентитета у тренутку када су формиране државне границе након 1918. године. Културне везе са матичном земљом су у том периоду веома живе, а национално оријентисани интелектуалци међу југословенским Словацима интензивно раде на очувању својих идентитетских специфичности. Јан Кмећ сматра да је то био период који доноси нову плиму славизма међу словачке интелектуалце у Краљевини СХС. За популарисање кошуље са предоком је веома значајно и формирање Друштва словачких жена 1920. године (од 1921. године Друштво чехословачких жена). Председница Удружења,

Штефанија Мичатекова је била и дугогодишња чланица „Живене“ и организовала је курсеве израде предока за кошуље по словачким местима, а први је био у Ковачици 1921. године.

Своје трајање код војвођанских Словака кошуља с предком наставља и у 21. веку. Не само што је она постала део културног идентитета војвођанских Словака овде, већ се догађа и нека врста повратка кошуље с предоком у Републику Словачку. Наиме, она сада постаје симбол идентитета тзв. повратних миграната, тј. припадника словачке мањине из Србије, који вероватно заувек одлазе у Словачку – своју матичну државу. Управо у земљи у којој је пре више од једног века креирана на идеји о формирању словачке нације, ова кошуља сада постаје симбол локалног – војвођанског/српског идентитета Словака из Србије. Њено континуирано трајање, те израда предока односно целе кошуље чини ову појаву озбиљним кандидатом за Листу елемената нематеријалног културног наслеђа Србије.

Мр Катарина Радисављевић,
музејска саветница

Музеј војвођанских Словака

ПРЕДОК

симбол етничког идентитета
војвођанских Словака

8. 8. – 29. 10. 2021.

Бачки Петровац

Организатор изложбе и издавач
Музеј војвођанских Словака

Главни и одговорни уредник
Мср. Ана Сеч-Пинћир

Ауторка пројекта
Мр Катарина Радисављевић

Аутори изложбе
Мр Катарина Радисављевић
Маст. Маријан Павлов

Рецензент каталога
др Сања Златановић, Етнографски институт САНУ

Превод текстова на српски језик
Маст. Маријан Павлов, Маст. Зденко Лончар

Лектура текстова на српском језику
Бранка Пољак

Превод текстова на словачки језик
Маст. Маријан Павлов, Маст. Зденко Лончар

Лектура текстова на словачком језику
Зузана Медвеђова-Коруниакова
Анамарија Болдоцки-Грбић

Документариста
Маст. Зденко Лончар

Дизајн штампаног материјала
Маст. Зденко Лончар

Фотографије етнографских предмета
Индира Кандић Наззал

Конзервација
Бојана Костић-Крчадинац

Поставка изложбе
Маст. Маријан Павлов
Маст. Зденко Лончар
Мр Катарина Радисављевић

Припрема за штампу
Маст. Зденко Лончар

Штампа
Скен & Принт, Бачки Петровац

Реализацију изложбе и каталога
финансијски су подржали
Покрајински секретаријат за културу, јавно
информисање и односе с верским заједницама
АП Војводине
и Општина Бачки Петровац.

